

בעלון זה נעסוק בתוכן שיעור מס' 720 במדרשת "ברינה יקצור", מיסודו של מר"ר הגאון רבי יעקב אדלשטיין זצ"ל השיעור נמסר ברמת השרון ברחוב הקוצר 2, השבוע יתקיים השיעור ביום ד' בשעה 19:00. השיעור מועבר גם בזום, מספר הפגישה: 977999777, סיסמת כניסה: 777.

מוֹשְׁפָטִים

שבת שקלים

עלון מס' 610 שנה י"ג העלון מוקדש לע"נ הרה"ג יעקב בן הרב צבי יהודה זצ"ל כ"ג שבט תשפ"ג

מוֹשְׁפָטִים - תוכן ענייני הפרשה

999 ה'תשפ"ג

- א. הלכות עבד עברי, עבד נרצע, ואמה עבריה (כא א-יא).
- ב. משפט רוצח במזיד וגלות רוצח בשוגג לעיר מקלט.
- ג. עונש החובל באביו ובאמו, הגונב נפש, ומקלל אביו ואמו.
- ד. תשלומי אדם שהזיק (נזק, שבת, ריפוי, צער ובושת), דיני ממית עבדו, דין דמי וְלָדוֹת, ויציא עבד כנעני בשן ועין שהשחית אדונו.
- ה. דיני שור תם ושור מועד שהרגו אדם, עבד ובהמה, חיוב החופר בור או המסיר כיסוי בור בתשלום נזקי הבור.
- ו. דיני הגנב, ותשלומי הגונב שור ושה (כפל) וטבחו או מכרו (ארבעה וחמשה).
- ז. דיני תשלומי נזקי בהמות בשן ורגל ונזקי האש.
- ח. דיני השומרים ושבועתם: שומר חנם, שומר שכר, שואל ושוכר.
- ט. דיני המכשף ועובד עבודה זרה (כב, יז-יט).
- י. איסור לצער גר, אלמנה ויתום בדיבור ובמעשה, והעונש.
- יא. איסור למלווה לנהוג כנושה, איסור רבית, ודיני משכון.
- יב. האיסור לקלל (כל אדם, ובודאי שלא את החשובים יותר ממנו שבעם ישראל).
- יג. שלא לאחזר נתינת תרומה ביכורים ובכור.
- יד. איסור טריפה (ונתינתה לכלב - כהכרת הטוב) איסור קבלת לשון הרע.
- טו. הלכות עדות, והלכות הסנהדרין.
- טז. השבת אבידה, איסור שקר, ואיסור קבלת שוחד.
- יז. אזהרה נוספת שלא ללחוץ את הגר.
- יח. מצות שמיטה, ואיסור הזכרת ונתינת כבוד לעבודה זרה.
- יט. שבת, פסח, ביכורים, וסוכות. איסור בשר בחלב.
- כ. הבטחות ה' בכיבוש ארץ ישראל, וברכותיו אם ישמרו את התורה.
- כא. פירוט סדר קבלת התורה - נעשה ונשמע, ברית התורה. עליית משה רבינו להר סיני לארבעים יום.

פרשת משפטים רבוה עוסקת במצוות שבין אדם לחבירו, ויש בה 53 מצוות מכלל תרי"ג המצוות. פרשתנו פותחת בדין 'עבד עברי'. המציאות של עבד עברי יכולה להיווצר בשני אופנים: או יהודי נזקק, שמצבו הכלכלי איננו מאפשר לו לקיים את עצמו והוא מוכר עצמו לעבד, או אדם מישראל שנתפס בגנבתו ואין לו איך להשיב את הרכוש הגנוב או את שווי ולכן הוא נמכר לעבד על מנת להשיב את הגזלה או את שוויה לבעליה. התורה קובעת שעבד עברי יוצא בשנה השביעית לחופשי, אולם אם העבד אומר שהוא אהב את אדונו, ביכולתו להישאר "עבד עולם" לאדונו. טרם הכניסה של העבד לעבדות הארוכה, האדון נדרש לעשות מעשה אחד: "וְהִגִּישׁוּ אֲדֹנָיו אֶל הָאֱלֹקִים וְהִגִּישׁוּ אֶל הַדָּלֶת או אֶל הַמְּזוּזָה וְרָצַע אֲדֹנָיו אֶת אָזְנוֹ בַּמַּרְצֵעַ וְעָבְדוּ לְעֹלָם". יש להבין, מדוע נרצעת דווקא אוזנו של העבד? ומה הטעם שמעשה זה נעשה דווקא על יד הדלת או המזוזה? ורש"י מביא את דברי הגמרא (קדושין כב): **אמר רבי יוחנן בן זכאי אזן זאת ששמעה על הר סיני לא תגנוב, והלך וגנוב, תרצע. ואם מוכר עצמו, אזן ששמעה על הר סיני (ויקרא כה, נה) כי לי בני ישראל עבדים, והלך וקנה אדון לעצמו, תרצע.**

אחת השאלות הידועות היא מדוע התורה בחרה מיד לאחר מתן תורה ב'עבד עברי' מיד אחרי מתן תורה, וכי אין מצוות יקרות או חשובות יותר כמו שבת, תפילין ועוד? מבאר נפלא הגאון רבי אליהו הכהן זצ"ל מחכמי איזמיר בספרו "מגלה צפונות", שהחידוש בדין עבד עברי, שיש לרחם אפילו על אדם שפל, כגנב הנמכר בגניבתו, עד שחז"ל (במסכת קידושין כב) הגדירו זאת "הקונה עבד עברי כקונה אדון לעצמו". וכפי שכותב הרמב"ם בספר "מורה נבוכים" (חלק ג' פרק ל"ט): "כל המצוות אשר ספרנום בהלכות עבדים, כולם חמלה רחמנות וחנינה לאביונים. ומרוב הרחמנות, יציאת עבד כנעני חפשי בחסרון אחד מאבריו, שלא יתחברו בו העבדות והביטול ואפילו בהפלת שן, כל שכן על זולת מהאיברים... ואמרו 'לא תסגיר עבד אל אדוניו', עם היותו רחמנות יש בזאת המצוה תועלת גדולה, והוא שנתנהג בזאת המידה הנכבדת, והוא שנעזור מי שיעזר בנו, ונשמרהו ולא נסגירהו ביד מי שברח מלפניו. ולא די שתעזור מי שיעזור בך אלא שאתה חייב לעיין בתיקונו ותיטיב לו ולא תכאיב לבבו בדברים. והוא אמרו יתעלה 'עֲמֵךְ יֵשֵׁב בְּקֶרֶךְ בְּמִקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר בְּאֶחָד שְׁעָרֶיךָ בְּטוֹב לוֹ לֹא תוֹנְנוּ. ועוד שחייב זה הדין בפחות שבבני אדם והוא העבד, כל שכן אם יעזר בך איש נכבד - שראוי לך לעשות מה שראוי לו... ולפיכך פתחה התורה בדיני עבד עברי, שכן אחר שקונה האדון בנפשו את מידת הרחמנות, כבר יוכל בקלות להימנע מהעבירות עליהן מזהירה התורה בהמשך, כי הרבה מהזהירות מעשות רע - תלויה במידת הרחמנות. הרחמן, אינו מכה איש, אינו מעיד עדות שקר, אינו חומד ממון חברו, אינו נמנע מלהשיב אבדה, וכן כל שאר הדינים. וכבר אמרו חז"ל על עניין ההתחשבות (שבת ל"א): **מה דעלך סיני לחבור לא תעביד**, זהו יסוד כל התורה. ואמרו במדרש (רבה נשא ח): **ג' מתנות נתן הקב"ה - רחמנין וביישנין וגומלי חסדים**. ואומרת הגמרא (יבמות) הרחמנים - דכתיב 'וְנָתַן לָךְ רַחֲמִים וְרַחֲמֵךְ וְהִרְבָּךְ', ביישנין - דכתיב 'וּבְעֵבוֹר תִּהְיֶה יְרֵאתוֹ עַל פְּנֵיכֶם', גומלי חסדים - דכתיב 'לְמַעַן אֲשֶׁר יִצְנֶה אֶת בְּנָיו וְאֶת בִּיתוֹ'. כל שיש בו שלשה סימנים הללו - ראוי להדבק באומה זו.

משנכנס אדר... - מזל אדר דגים

מדוע לא נאמר "מזל אדר - דג", בלשון יחיד? אלא שמובא בזוהר שהתורה היא בסוד תאומים - תורה שבכתב ותורה שבעל פה, ומאחר שבחודש אדר קבלוה באהבה, נשלמו בזה ב' התורות, לכן מזל חודש אדר הוא דגים, הרומז לתלמידי חכמים, כמובא בזוהר "וְיָרְדוּ בְּדָגַת הַיָּם" - אלו תלמידי חכמים המתרבים בימא דאורייתא. והגמרא (גיטין לו) מספרת שרב היה חותם שמו בצורת דג (כוורא) מבלי חתימת שמו, ורבי חנינא היה מצייר ענף דקל. רב חסדא היה חותם באות ס', ורבה בר רב הונא היה מצייר צורת וילון, ורבי הושעיא חותם באות עין. **היעבץ** מבאר שעשה זאת רב לסימן טוב כדג, שאין בו עין הרע השולטת בו - סגולה נגד עין הרע. **הרשב"ם** (בבא בתרא קס"א) כתב: רב, שהיה ידוע שמיעט בדיבורו, וחס על זמנו לחתום את שמו ושם אביו, והעדיף לצייר תמונת הדג, שהיא הבריה היחידה ששותקת ולא מוציאה כל הגה מפיה, ולרמוז מנהגו שלא מצא לעצמו טוב יותר מהשתיקה וכטבע הדג.

”וְאֵלֶּה הַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר תָּשִׂים לְפָנֶיךָ” (כא, א)

– מה בין הראשונים לאחרונים

”כל מקום שנאמר ‘אלה’ - פסל את הראשונים, ‘ואלה’ - מוסיף על הראשונים” (רש”י ע”פ המכילתא).
אמר רבי ישמעאל: מה הראשונים מסיני, אף אלו מסיני. וה’אור החיים’ מבאר: אף שכל המצוות נאמרו כללותיהן בסיני ופרטיהן באהל מועד, כפי שאמר כן רבי ישמעאל (מסכת זבחים קט”ו:), בא ללמד על פרשה זו שאף פרטיה נאמרו בסיני. אמנם מצינו כמה מפרשיות התורה, ועל-כל-פנים פרטיהן, שנאמרו במקומות אחרים ולא בהר סיני, כמו ששינונו (במסכת סנהדרין נו:): ’מצוות נצטוו ישראל במרה, ז’ שקיבלו עליהם בני נח, והוסיפו עליהן דינים, שבת וכיבוד אב ופרה אדומה. אמנם יש לומר פירוש אחר, כי הדיבור מרמז על נצחיות משפט התורה. מה הראשונים ששמענו מפי הדיבור מסיני, והם קיימים ותקפים בכל הזמנים, אף כל משפטי התורה אין בהן חילוף ותמורה בהשתנות העתים וחליפת הזמנים, מאחר וכל פרטיהן המשתנים לפי ענין השעות והמצבים, נעוצים ודבוקים בכללותיהן, שבהן לא יחול שינוי זרם או מגמה, וע”כ באמת גם בפרטי-פרטיהן אין שינוי, שכשיחזרו במצב מסויים כל הפרטים, יחול בו שוב הדין המסוים. בשייכות לכך, אמר רבי אליהו ברוך קמאי על המשנה (מסכת קינים פ”ג): ”זקני עם הארץ, כל זמן שמזקינים - דעתן מיטרפת עליהן, אבל זקני תורה, כל זמן שמזקינים - דעתן מתיישבת עליהן”. זקני עם-הארץ לומדים את משפט המדינה, ובכל דור בא בית-מחוקקים שמשנה החוק. לפיכך, אם הם חיים תקופה ארוכה - החוק השתנה מספר פעמים, ואז דעתם לא מיושבת, ואינם יודעים איך לפסוק. אולם זקני תלמידי חכמים, שלמדו תורה שלא משתנית, וככל שחיים יותר זמן הם מעמיקים במשפטי התורה שלא מתחלפים - דעתם מתיישבת עליהם. [לפרקים]

”כָּל אֱלֻמָּה וַיְתוּם לֹא תַעֲנוּן” (כב, כא) -

אלמנה שנישאת שנית, האם יש לה דין אלמנה?

הנה מובא ברמב”ם (פ”ו מהלכות דעות ה”): חייב אדם להיזהר באלמנות, מפני שנפשו שפלה מאד, ורוחו נמוכה, אע”פ שהן בעלות ממון, ואפילו אלמנתו של מלך, שנאמר ”כָּל אֱלֻמָּה וַיְתוּם לֹא תַעֲנוּן”. ואיך נוהגין עמה? לא ידבר אליהן אלא רכות, ולא ינהג בהם אלא מנהג כבוד, ולא יכאיב גופן בעבודה, ולא לבן בדברים קשים. והנה יש להסתפק אם איסור זה נאמר גם באשה שהייתה פעם אלמנה וכעת נישאה שנית, או דילמא אם נישאת כבר בשנית - אין לה דין אלמנה. ה’חתם סופר’ (שו”ת אבן העזר ס’ ק”ע) כתב: הא דאמרו בגמרא (כתובות י:): למה היא נקראת אלמנה, על שם מנה, ופירש”י שאם נישאת האלמנה שוב, אין לה כתובה אלא מנה, והקשה א”כ למה נקרא הזכר אלמן, ועוד, הרי אלמנה נקראת אחר מיתת בעלה קודם שנישאת, וגביית כתובתה שגובה אחר מיתת בעלה הראשון הוא מאתיים, ורק אם עתה תינשא תגבה מנה, ונקראת עתה על שם שאם תרצה להינשא ותחזור ותתאלמן יהיה לה מנה, וכל זה דוחק, ורק אחר נישואיה השניים היה ראוי לקרותה ‘אלמנה’, וכיון שנישאת שנית פסק ממנה זה השם, והוא פלא.

מבואר, שאלמנה הנישאת אין לה שם אלמנה. אולם יש להעיר מהמהר”ל (ליקוטים אות א’ הובא בכנסת הגדולה אבהע”ז ס’ א הגה”ט א’) כשהיה מדבר לעצמה, היה מכבדה בדבריו כמדבר אל רבים, דנשא אלמנה. משמע דאלמנה שנישאת שנית יש בה דין אלמנה, ויש לדבר אליה רכות. [מעדני אשר]

שבת פרשת משפטים היא גם שבת שקלים, מאחר שתקופת השנה הסמוכה לחודשים אדר וניסן, היא העונה של ”ארבע הפרשיות”, בה קוראים בארבע שבתות מסויימות, קריאה מיוחדת בנוסף על פרשת השבוע, (הנקראת כסדר). בשבתות אלו מוציאים שני ספרי תורה.

בראשון, קוראים פרשת השבוע ובשני, קוראים למפטיר את הפרשה (מארבע הפרשיות) השייכות לאותה השבת. לכל אחת מארבע הפרשיות, יש גם הפטרה מיוחדת בנביא.

ארבע הפרשיות הן: א. **פרשת שקלים** - (”כי תשא”) ב. **פרשת זכור** - (”זכור את אשר עשה לך עמלק”) קוראים בשבת שלפני פורים. ג. **פרשת פרה** - (”זאת חוקת התורה”) קוראים בשבת שלפני פרשת החודש. ד. **פרשת החודש** - (”החודש הזה לכם ראש חודשים”) - קוראים בשבת שלפני ר”ח ניסן.

כְּאֵמֹר, בְּשַׁבַּת זוֹ קוֹרְאִים אֶת פְּרֻשַׁת שְׁקָלִים. מֵהִי פְּרֻשָׁה זוֹ וְעַל מָה מִדְּבַרְתָּ? לְשֵׁם כֶּךָ נִקְדָּים וְנֹאמַר:

בֵּית הַמִּקְדָּשׁ הָיָה הַמְקוּם שָׁבוּ הַקְּרִיבוּ קִרְבָּנוֹת הַמְּכַפְרִים עַל עַם יִשְׂרָאֵל עַל חַטָּאֵיהֶם וְעוֹנוֹתֵיהֶם, בְּכָל יוֹם הָיוּ מְקַרְבִּים שְׁנֵי קִרְבָּנוֹת תְּמִיד, וּבְשַׁבָּתוֹת יְמִים טוֹבִים הָיוּ מוֹסִיפִים עוֹד קִרְבָּנוֹת לְכַבֵּד הַיּוֹם, כֹּל אֵלּוּ נִקְרְאִים קִרְבָּנוֹת צְבוּר. כְּדֵי שִׁיחֶיהָ חֵלֶק לְכָל יְהוּדֵי בְּקִרְבָּנוֹת אֵלּוּ - הָיוּ גוֹבִים מִכָּל יְהוּדֵי מְחֻצֵי הַשָּׂקָל (מחצית השקל שבימי משה רבינו, היינו שווי 9.6 גרם כסף צרוף), וְהָיוּ קוֹנִים בְּכֶסֶף הַזֶּה אֶת הַקִּרְבָּנוֹת.

כֹּל שְׁנָה הָיָה צְרִיף לְחַדֵּשׁ אֶת גְּבִית הַכֶּסֶף לְקִרְבָּנוֹת הַצְּבוּר, וְהַתְּאֲרִיף שָׁבוּ הָיוּ מִתְחִילִים לְקַנּוֹת מֵהַכֶּסֶף הַחֲדָשׁ הוּא - רֹאשׁ חֲדָשׁ נִסָּן (בגמרא (יומא סה:)) מובא שיש חודש אחד שבו חובה להביא קרבנות מהתרומה החדשה. חודש זה, הוא חודש ניסן.]

לְשֵׁם כֶּךָ הָיוּ מִתְחִילִים לְהַכְרִיז לְשׁוֹשִׁים יוֹם קוֹדֵם, דְּהֵינּוּ מֵרֹאשׁ חֲדָשׁ אֲדָר, בְּכָל הַמְקוֹמוֹת שְׁגָרִים שֵׁם יְהוּדִים שְׁכָלָם וְזָרְזוּ וַיְבִיאוּ אֶת הַכֶּסֶף לְבֵית הַמִּקְדָּשׁ. הַיּוֹם, אֵין לָנוּ בֵּית מִקְדָּשׁ וְלֹא קִרְבָּנוֹת שִׁיכְפְּרוּ בְּעֵדֵינוּ, וְלָכֵן, זָכַר לְדַבֵּר זֶה, בְּשַׁבַּת שַׁחַל בְּהָ רֹאשׁ חֲדָשׁ אֲדָר אוֹ בְּשַׁבַּת שְׁלֹפְנֵי רֹאשׁ חֲדָשׁ, אָנוּ מוֹצִיאִים סֵפֶר תּוֹרָה נוֹסֵף וְקוֹרְאִים בוֹ אֶת פְּרֻשַׁת שְׁקָלִים, וּמְבַקְשִׁים מֵה’ שִׁיבְנָה הַמִּקְדָּשׁ וַיַּחְזִיר הָעֶבֶדְהָ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ.

סְגוּלָה נוֹסֶפֶת יֵשׁ בְּעֵנִין מְחֻצֵי הַשָּׂקָל. וְכֶךָ כְּתוּב בְּמִסְכַּת סוֹפְרִים (פֶּרֶק כא:): גְּלוּי וְיָדוּעַ לִפְנֵי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שֶׁהֵמֵן הַרְשָׁע עֲתִיד לְשָׁקוֹל שְׁקָלִים לְאַחֲשׁוּרוֹשׁ כְּדֵי לְהַשְׁמִיד אֶת עַם יִשְׂרָאֵל חֶסֶד וְשָׁלוֹם - לְפִיכֶךָ הַקְּדִים ה’ וַצְּנֶה אוֹתָנוּ לְתֵת אֶת מְחֻצֵי הַשָּׂקָל וְלִכְפֹּר עַל נַפְשׁוֹתֵינוּ, כְּלוֹמַר לְהַקְדִים אֶת שְׁקָלֵנוּ לְשְׁקָלֵי שֵׁל הֵמֵן הַרְשָׁע.

הַשְּׁקָלִים שֶׁאָנוּ נוֹתְנִים מִבְּטָאִים אֶת אַחֲדוֹתֵנוּ, וְהִיא כִפְרַת נַפְשָׁנוּ, שְׁבִזְכוּתָהּ אָנוּ עוֹמְדִים מוֹל קְטְרוּג הֵמֵן. הֵמֵן בְּדַבְרֵי - מִדְּגִישׁ אֶת הַפִּיזוּר וְהַפִּירוּד שֶׁל עַם יִשְׂרָאֵל. אֲבָל אָנוּ מִבְּטָאִים בְּשְׁקָלֵנוּ (וכשֵׁאִין שְׁקָלִים בְּפוּעַל אִזִּי נִשְׁלַמָּה פְרִים שְׁפָתֵינוּ), אֶת הַאֲחֲדוֹת הַפְּנִימִית שֶׁל עַם יִשְׂרָאֵל.

רפואה ע”י דגים

לדגים יוחסו סגולות רפואיות, ובייחוד לדגים קטנים. בגמרא (עבודה זרה כ”ט.) אמרו: ששה דברים מרפאים החולה מחוליו ורפואתן שלמה, ויש אומרים אף דגים קטנים.

דג בינית - צלו לרפואה (גיטין ס”ט).

ראש שיבוטא מלוח - אמצעי בדוק הוא למחלת הצהבת (שבת ק”י:).

דגים - טובים לעיניים וקשים לחולי עיניים (נדרים נ”ד:). הדג נחשב סגולה לפיריון, כי התרבותו מהירה.

אמר רב חייא: הרגיל בדגים קטנים אינו בא לידי חולי מעיים, ומפרין ומרביץ ומברין כל גופו של אדם” (ברכות מ.). ובגמרא (כתובות ס”א.) אמרו: אשה מעוברת תאכל דגים גדולים, ומובטחים לה ילדים בעלי חן.

"לא תטה משפט אבינך בריבו" (כג, ו) - סיפור

רבי חיים לייב מסטאוויסק, היה מפורסם בכוחו הגדול ב"הכרעת דין". שמו של ר' חיים לייב יצא לתהילה באזור, עד כי אפילו הגויים שבאותו מחוז העדיפו לא אחת להתדיין בפניו, ולא ללכת לבתי המשפט שלהם, באשר ראו כל גויי הארץ כי שם ה' נקרא עליו. פעם אחת נזדמנו לפני ר' חיים לייב שני בעלי דינים שהיו הפכים ממש: מחד גיסא - הגיע ראש הקהל דסטוויסק, שהיה איש נכבד, וכנגדו - הרוקח של העיירה, שהיה משכיל מברלין, רחוק מתורה ומצוות כרחוק מזרח ממערב, והיה מחלל-השבת היחיד בעיירה. אבל הדין דין אמת הוא, והאמת במקרה זה הייתה דווקא עם ה"מחלל שבת", ולא עם ראש הקהל... ר' חיים פסק לטובת הרוקח, ותהום כל העיר, ופני ראש הקהל חפו. אלא שכאן נפתח פרק נוסף בסכסוך ההמוני שבין השניים: "ראש הקהל" הפך ל"רשע הקהל", ולא הסכים לציית לדין. "מה זאת אומר?" - טען, "היתכן שיזכה הרב מחלל השבת הלזה כנגדי? לא יקום ולא יהיה!" ראש הקהל סירב לציית לדין, ולפיכך בא הרוקח בשנית לר' חיים לייב, כדי להיוועץ מה יעשה. ר' חיים לייב יעץ לו לפנות לערכאות של נכרים. הרוקח עשה כן, אולם לא כמשפטנו משפטיהם: שם הפכו את הקערה על פיה, זיכו את ראש הקהל וחייבו את הרוקח... הרוקח שב להיוועץ בר' חיים לייב, והוא יעץ לו בלא היסוס לפנות לערכאה משפטית גבוהה ביותר ברוסיה, אשר שכנה בפטרבורג הבירה, ולא זו בלבד, אלא אף הודיע לרוקח שהוא בעצמו, ר' חיים לייב, יבוא להעיד ולטעון לטובתו בבית המשפט! אך דא עקא, הדברים התגלגלו באורח בלתי צפוי, וכאשר קיבל ר' חיים לייב את ההזמנה לעדות מבית המשפט, גילה שהתאריך המיועד הוא חג השבועות בשעה עשר בבוקר... נקל לתאר איך נראה היה יום חג מתן תורה אצל תלמיד חכם כדוגמת ר' חיים לייב, ניתן אף להבין כמה קשה היה לעזוב את המשפחה ובני העיר ביום גדול זה, אך כשם שגדולים תלמידי חכמים בלימוד התורה - כך גדולים בקיומה, ובלא היסוס קם ר' חיים לייב ונסע לפטרבורג לחוג שם את חג מתן תורה, בכדי שיוכל להעיד לטובת הרוקח בעיצומו של חג. אף סדר יומו בפטרבורג ומקום הימצאו בחג נקבעו בהתאם למטרה המקודשת: להעיד לטובת הרוקח, מחלל השבת היחיד בסטאוויסק. כאשר חזר הרב לסטאוויסק אחר החג, לא יכולים היו בני העיר להתגבר על פליאתם, ושאלוהו: מה ראה הרב על ככה? האמנם עד כדי כך צריך להתמסר בשביל "שייגעץ" כזה? ר' חיים לייב נעץ בהם עיניו, והשיב: "הפסוק אומר: 'לא תטה משפט אבינך בריבו', ולכאורה, הלא כבר נאמר לעיל: 'לא תטה משפט', ומדוע הוכפל הציווי? אלא מבואר במכילתא שפסוק זה מדבר על אביון במצוות. שלא תאמר: הואיל ורשע הוא - אטה דינו, ת"ל 'לא תטה משפט אבינך בריבו'. הרי לנו אזהרה מפורשת שלא לשנות הדין אפילו אם זה מחמת רשעו של ה"אביון במצוות", ובוודאי הדברים אמורים גם אם הוא אביון אמיתי ומהודר..." "עתה שווה בעצמכם, ותארו לכם מה היה אילו הייתי פוסק ההפך, שהצדק עם ראש הקהל, והרוקח סירב לקיים הפסק, והייתי מורה לראש הקהל ללכת לערכאות, כאותו המעשה שהיה כאן - רק בהיפוך, והייתי טורח לנסוע לחוג את חג השבועות בפטרבורג, כפי שעשיתי עתה, כלום גם אז הייתם תמהים על מעשיי? - וודאי שלא. כי מלבד הפסק והכרעת הדין, צריך גם להעמיד את הדת על תילה, ולהציל הנעשק מיד עושקו, שכן זוהי העמדת האמת על מכונה לכבוד משפט התורה!! הרי הדין מחייב לדרוש קיומו, כי בדרישת הצדק יש ב' חלקים: א. להוציא הצדק לאור כראוי. ב. לדרוש יישומו וביצועו הלכה למעשה. ומעתה, אם כך הייתי נוהג אילו היה מוכרע הדין לטובת ראש הקהל, הרי שאם לא אנהג כך כעת, כאשר הוכרע הדין להפך - הריני עובר על הלאו 'לא תטה משפט אבינך בריבו'. כי אם התייחסותי אל הדין לאחר שנפסק שונה מאחד לשני בגלל שהוא רשע - הרי זו הטיית הדין, שהיא חלק בלתי נפרד מפסק הדין עצמו..." כך סיים ר' חיים לייב את דבריו ואת חידושו הנוקב. [לב שלום]

"והיה פי יצעק אלי ושמעתי" (כב, כו) -

תלמידי חכמים עוסקים בתורה - סיפור

בהלוויית ראש ישיבת כפר חסידים, רבי דוד יצחק מן זצ"ל, הספידו רבי משה מרדכי פרבשטיין שליט"א, ראש ישיבת חברון. בהספדו סיפר סיפור בעל לקח עצום, אודות הצלחתו של רבי מרדכי מן זצ"ל (אביו של רבי דוד-יצחק זצ"ל), בגידול הילדים. חותנו של רבי מרדכי מן זצ"ל, הלא הוא רבי הלל ויטקינד זצ"ל, התארח פעם בשבת אצל חתנו, והתפעל מאוד מחתנו, שהאריך בזמירות השבת בנעימות רבה. אך משהגיע למילים 'יזכו לראות בנים ובני-בנים עוסקים בתורה ובמצוות', זימר ושר אותן בקול רם בדביקות ובנעימות מיוחדת, תוך שהוא חוזר עליהן שוב ושוב ברגש. וסיפר בנו, רבי משה מן שליט"א: כאשר אבי היה שר בדביקות את המילים 'יזכו לראות בנים ובני-בנים עוסקים בתורה ובמצוות', כשהייתה אמה שומעת אותו מזמר מילים אלו, אם היתה במטבח - הייתה ממחרת להגיע אל השולחן, ומצטרפת אל אבא בשירתו. אנו, הילדים, ראינו מעמד זה, והבנו שהצטרפותה של אמה נועדה ליצור הרמוניה חינוכית בבית. שנראה שגם אבא וגם אמה מעוניינים שנגדל לעוסקים בתורה ובמצוות! לא יכולנו שלא להפנים מסר זה, והדברים נחקקו עמוק-עמוק בלבנו, עד שבאמת השמחה בלימוד התורה הפכה לחלק בלתי-נפרד מאתנו...

"כי תפגע שור איבך או חמור תעה, השב תשיבנו לו. כי תראה חמור שנאך רבץ תחת משאו... עזב תעזב עמו" (כג, ד)

בספר דברים כתוב (כב, ד): "לא תראה את חמור אֶחִיךָ או שורו נִפְלִים בְּדֶרֶךְ וְהִתְעַלְמַת מֵהֶם, הֵקֵם תִּקֵּים עִמּוֹ". שני פסוקים דומים, אך שונים. האחד מדבר על 'אויבך', ואילו השני על 'אחִיךָ'. על מה מדובר, על צערו של האדם או של בעל החיים? והנה חז"ל פירשו את הפסוקים במכילתא: "עזב תעזב עמו" - זו מצוות פריקה, ו"הקם תקים עמו" - זו מצוות טעינה. בפריקה - הקלתי על החמור, בטעינה - עזרתי לאדם. והגמרא (בבא מציעא לב:) דנה: אוהב לפרוק, ושונא לטעון (מי קודם?), ונוקטת להלכה שמצוה בשונא לטעון, כדי לכוף יצרו. כלומר - קודם יש לעזור לשונא לטעון, ואח"כ לאוהב לפרוק. יוצא, שמצוות צער בעלי חיים נדחית מפני שבירת היצר. אם יסמוך האדם על הרגשתו ושכלו, בקלות יטעה להקדים המאוחר ולאחר את שיש להקדים. לכך על היהודי לבדוק מהו סולם הערכים הנכון עפ"י דרך התורה. פן נוסף במצווה זו מובא במדרש (תנחומא) על הפסוק (תהילים צט, ד): "אתה כוננת מישרים": אמר ר' אלכסנדר: שני חמרים ששנאו זה את זה הלכו בדרך. רבץ חמור אחד מהם, ראה חברו ועבר. משעבר אמר: כתיב בתורה "כי תראה חמור שנאך - עזב תעזב עמו"! חזר וטען עמו. התחיל לשיח בלבו החמר הראשון: "כך היה פלוני אוהבי ולא הייתי יודע!" נכנסו לפונדק ואכלו ושתו. מי גרם להם שעשו שלום? ע"י שהביט זה בתורה. הווי "אתה כוננת מישרים". [שמע בני]

"את העני עמך" (כב, כד) - דרך חיים - סיפור

כתב הגר"א: מכל מצוה יכולים אנו ללמוד לא רק את דיניה, אלא מה רצון הקב"ה מאתנו, ומזה להקיש וללמוד ענפים מכל מצווה, גם את רוח רצון התורה.

פרשיות 'עבד עברי' ו'מלווה ולווה' מלמדות את מידת אצילות הנפש הנדרשת מהאדם, שלא להשפיל השפלים ולא לטפח הרגשת עליונות עליהם.

סיפר רבי אליהו לאפיאן זצ"ל, שכשלמד ב'קלם' התפעל מכוח העמידה של אשת הסבא מקלם זצ"ל, שהייתה מפרנסת הבית וגידלה את הילדים.

'פעם התארחתי על שולחנם בליל שבת, ולאחר ברכת 'המוציא' אמר רבי שמחה זיסל לרעייתו: "על החלה הזו שאפית ברכתי 'המוציא', אבל אני חושב שהייתי צריך לברך 'בורא מיני מזונות', כי טעמה טעים כל-כך, כמו עוגה..."

ופני הרבנית זרחו. מאז הבנתי מה הדבר שנותן לרבנית את הכוח. השכלתי להבין שבזכות הכבוד וההערכה שנתן לה בעלה, הרב, הצליחה לעמוד במשימות הקשות, ולהגיע לאן שהגיעה!

סיפר רבי יצחק זילברשטיין שליט"א: בליל שבת אחד, הזדמנתי לבית גיסי, רבי חיים קנייבסקי זצ"ל, בטרם החלו את סעודת השבת, רבי חיים ישב ולמד והמתין שבני הבית יתכנסו לסעודה. והנה נכנסת הרבנית ע"ה, בידיה שתי חלות חמות מעשה ידה, שהדיפו ריח נפלא, והיא מגישה אותן לבעלה. מרן אחז בחלות, הביט אל נכדו ואמר לו בהתפעלות ובחיוך: 'האם סבתא אפתה את החלות עכשיו?' הרבנית ראתה את הנחת שיש לבעלה מהחלות, התמלאה באושר וחיוך רחב ננסך על פניה. כל המסובים הרגישו את הכרת הטוב של מרן זצ"ל לרעייתו.

"למען ינוח שורך וחרמך" (כג, יב) - הזהירות

הרבה בצער בעלי חיים - סיפור

מובא בספר "לכבוד שבת": מתוך פרישותו היתרה, נזהר היה רבי עמרם בלוי זצ"ל מלדבר על בהמות וחיות טמאות. כל חיה ובהמה שאסורות באכילה - מוקצות היו לשיחת חולין שלו. כל שכן שלא היה לו מעולם כל מגע עם בעל חיים טמא, פרט לפרדות ולחמורים שהעלו אותו ואת נפשות ביתו מיפו לירושלים בעלותו לארץ ישראל. למרות הקפדתו זו, נאלץ פעם לארח בביתו בהמה טמאה במשך שבת שלמה, ולטפל בה בצורה מיוחדת ומוזרה במקצת...

בערב שבת אחד בין השמשות, הציץ הרב בלוי מבעד לחלון ביתו אשר בשכונת 'אבן ישראל' על דרך יפו, וראה רוכל יהודי שב עם חמורו מהכפרים בדרכו אל העיר העתיקה. הרב בלוי ידע כי לא תספיק השעה לרוכל כדי להגיע לשער העיר לפני כניסת השבת, והישוב מחוץ לחומה עדיין היה דליל מאוד. מיהר הרב הישיש לקראתו, והזהירו לבל ימשיך לחמר אחר בהמתו, כי עוד מעט נכנסת השבת.

"אך מה אעשה?" שאל הרוכל, "ביתי ממוקם ברובע היהודי בעיר העתיקה, ומה אעשה עם חמורי?" הרהר הרב רגע קט והשיב: "את החמור תשאיר אצלי עד יום ראשון".

חייך הרוכל ושאל: "וכי יש לכבודו מקום עבור החמור? ויודע הוא לטפל בחמורים?" נענה הרב ואמר מעט ברתחה: "בחמורים אין אני יודע לטפל, אבל כרב בישראל לשעבר, יודע אני היטב לטפל ביהודים... אני אומר לך: חילול שבת יש בדבר, ואתה משיבני דברים בטלים!"

תוך כדי דיבור נטל הרב את הרתמה והוליך את החמור לתוך חצרו. הוא פינה את אחד מחדרי השירות, הכניס את החמור לתוכו, ומיהר להשיג משכנו שְׁעוּרִים ושאר מאכלי בהמה, כדי להכין צידה לאורחו המוזר.

באותו ליל שבת ישב הרב הישיש עד שעת לילה מאוחרת, למד ושינן את הסימנים ש"ח ושכ"ד של 'אורח חיים', למען לא ייכשל חס וחלילה באיזה חטא של חילול שבת בטיפולו בחמור.

כשהשכים בבוקר, כדרכו, לתפילת ותיקין, הקדים לתת אוכל לחמור לפני שטעם בעצמו מהחמין, כדי לקיים (דברים יא, טו): "וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשֶׁדֶךְ לְבִהֶמְתֶּךָ - וְאָכְלָתָּ וְשָׂבַעְתָּ" - קדם "לְבִהֶמְתֶּךָ", ואחר כך "וְאָכְלָתָּ וְשָׂבַעְתָּ".

לאחר ששתה את כוס חמין שלו, הלך והשקה את החמור, לקיים (במדבר כ, ח): "וְהִשְׁקִיתָ אֶת הָעֵדָה וְאֶת בְּעִירָם" - קודם העדה, ואחר כך בעירם.

וכך היה טרוד כל אותה שבת במילי דאוריתא הנוגעים למאכל ומשקה החמור, הן שהתורה חסה על ממון ישראל, הן משום צער בעלי חיים מהתורה, הן משום שמירת פיקדון של חברו, והן משום שביתת בהמה ואיסורי שבת התלויים בה.

ביום ראשון, כשחזר הרוכל כדי לקחת את בהמתו, התחיל לבחון אותו בגופי הלכות שבת לטיפול בבהמה, אך הרוכל הפתיע אותו בהשיבו תשובות עפ"י הדין, כפי שלימדוהו חכמי עדתו.

שמח הרב ואמר: אשריך, עיר הקודש, שאפילו חמרים שבך יודעי תורה הם! וקרא על הרוכל "רַכְבֵּי אֶתְנוֹת צְהָרוֹת, יִשְׁבְּי עַל מְדִינָה" (שופטים ה, י). מה טעם רוכבי אתונות צהורות? - שהם יושבי על מדין. [ומתוק האור - שבת]

בתורת ברכות דין

"לְאָדָם מְעַרְכֵי לֵב וּמַה' מַעֲנֵה לְשׁוֹן" (משלי טז, א)

לעילוי נשמת מו"ר אבי: יעקב בן רחל וצדוק מרת אימי: שרה-סרח בת שמחה ויוסף מרכוס מרדכי בן רבקה ויוסף: דינה בת שרה נפתלי בן רוזה: סמי בן שמחה: גורג'י בן שמחה רבי מאיר בן אשר: יוסף חיים בן לאה: יהודה בן טובה שלמה בן זוהרה: יעקב בן סאלם: חיים בן דוד ורחל אשר מסעוד בן זוהרה: רחמים בן חאורו אברהם: רפאל בן תמו אפרים בן ציון ורבקה: עופר בן יחיאל: דוד (חלילה) בן שמחה משה אהרן בן מאיר יצחק: מאיר בן שמחה: שמעון בן רחל בן זינו מינה בת מרדכי שמואל: יפה נדרה בת נעימה: רוזה בת שמשון הגר בת אהרן והרטה: כתון בת חביבה: האובה (דייז) בת טובה חיה בת יוסף: רחל בת חנה: חנינה בת כמיסה: ורד בת אידה

להצלחת:

אריה (לאון) בן מלכה: אליעד יעקב, הדס-הודיה, תמר, יעל, מיכל שרה בני פאולה בנימין בן צילה.

זיווג הגון:

זוהבה בת אטו:גימי שמואל בן אסתר:נעמה בת אסתר:יצחק בן חיה: אליהו בן אילנה רחלי בת זרבה: עדינה בת שמחה: לאה רחל בת איריס: בתיה בת אסתר

לרפואת:

הרב מאיר ניסים בן כמסאנה שליט"א יעקב ישראל בן גלית: אריאל בן אביגיל מנחם בן עליזה: שמעון בן רחל: אברהם בן אנט עודד בן גור: גולן בן דינה אורטל בת גלית: ויקטוריה בת שרה: זולית בת חנה פאולה בת דינה: גלית בת רות: מרים קרן בת רבקה אילה לאה בת ציפורה: שושנה בת שדרה רחל בת נארה: רות בת לינה: נורית בת רחל לימור הודיה, ושחנה בנת תורן יפה

לרע של קימא:

יהודה יחזקאל יוסף בן רחל מרים נפתלי שלמה בן לאה: ליאור בן דינה שושנה ריחל בת מינה: שירה בת שושנה מיטל בת לולו: ליאת בת ויקטוריה שמחה צביה בת רחל: יובל בן שלומית רחל בת חיה: עדי בת מזל

להזמנות, להקדשות ולתרומות בסלולרי - 050-3828752

או במייל: Ronbarina@gmail.com

כתובת: רח' הקוצר 2 רמת השרון מ.47209

מצוה לתרום מכספי מעשר לזיכוי הרבים

ניתן לשלוח צ'ק לכתובת: רח' הקוצר 2 רמת השרון מ.4741102